

ב"ה ז' בחנוכה תשע"ח

לברברה שלום,

לצערי לא יכולתי לנסוע עם המשפחה לנגב השבוע, היות ועדיין לא החלמתי לגמרי מהניתוח. לכן גם לא יכולתי לבוא לבאר שבע לבקר אצלך.

הבנתי שאת מרכזת סיפורים וזיכרונות לגבי מרדכי ז"ל.

כמעט כל הקשר בינינו היה בעניין הוראת הכימיה, אבל מה שאפיין את מרדכי היה שהוא לא היה מורה לכימיה אלא יהודי מאמין ששאב אמונה מכל התגלות ה', והוא הרגיש שעליו לשתף התפעלותו עם כמה שיותר יהודים אחרים. כפי שהוא אמר, כאשר מישהו אמר לו "איך אתה, כימאי, יכול להאמין?" והוא השיב "איך אתה, כימאי, יכול לא להאמין?" [איבדתי את הציטוט המדוייק].

בעיניי הוא הגשים את השקפתו של ר' בחיי אָבֵן פִּקוּדָה, שלצערי לא מוכר או לא מאומץ ע"י כה הרבה יהודים בימינו:

חובת הלבבות מאת רבינו בחיי ב"ר יוסף אבן פקודה (1080)

שער הבחינה

פרק א'

אמד המחבר: אך מהות הבחינה היא התבונן בסימני חכמת הבורא בברואים ושערם בנפש כפי כח הכרת המבחין ... על כן התבונן בבריאות הבורא מקטנם ועד גדולם, והתיישב בנעלם ממך מהם תמצאם כאשר ספרתי לך בעזרת השם. ומפני שהם מתחלקים בברואים, התחייבנו להתבונן ולחשוב בהם, עד שיתיישב עניינה בנפשותינו וינוח ברעיונו.

פרק ב'

אך אם אנו חייבין לבחון בברואים אם לא, נאמר, כי הבחינה בברואים והבאת ראייה מהם לחכמת הבורא יתברך, אנו חייבין בה מן המושכל, מן הכתוב ומן הקבלה.

מן המושכל, כי השכל מעיד שיתרון המדבר על שאינו מדבר הוא רק ביתרון הכרתו והבנתו וקיבולו דעת סודי החכמה המקויימים בכל העולם, כמו שאמר הכתוב "מִלְפָּנָיו מִבְּהֵמוֹת אֶרֶץ וּמֵעוֹף הַשָּׁמַיִם? חִכְמָנוּ" [איוב לה, יא], וכשהאדם חושב ומתבונן בסודי החכמה ובוחן סימניה, יהיה יתרונו על הבהמה כפי הבנתו. ואם יתעלם מהם, לא יהיה דומה לבהמה, אך יותר גרוע ממנה, כמו שאמר הכתוב "דָּע שׁוֹר קָנְהוּ וְחֲמוֹר אָבוֹס בְּעֵלְיוֹ יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַע עֲמִי לֹא הִתְבֹּנֵן" [ישעיהו א, ג]

ומן הכתוב, מה שאמר "שָׂאוּ מְרוֹם עֵינֵיכֶם וּרְאוּ מִי בָרָא אֱלֹהִים" [תהלים קלה, ו], ואמר "כִּי אֶרְאֶה שְׁמִיךָ מַעֲשֵׂי אֲצַבְעֶיךָ יָרֵחַ וְכוֹכְבִים אֲשֶׁר כּוֹנְנִתָּה" [תהלים ח, ד] ....

ומן המקובל, מה שאמרו זיכרונם לברכה [שבת ע"ה], "כל היודע לחשב בתקופות ומזלות ואינו מחשב, עליו הכתוב אומר "וְהָיָה כְּנוֹר וְנָבֵל וְתָף וְחֻלִּיל וְנִין מְשִׁתִּיחֶם וְאֵת פֶּעַל הִי לֹא יִבְטִיטוּ וּמַעֲשֵׂה יָדָיו לֹא רָאוּ" [ישעיהו ה, יב], ואמרו "מניין שחייב אדם לחשב בתקופות ומזלות שנאמר "וּשְׁמֹרְתֶם וְעֲשִׂיתֶם כִּי הוּא חֻקְמַתְכֶם וּבִינְתְּכֶם לְעֵינֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן אֵת כָּל הַחֻקִּים הָאֵלֹהִים וְאָמְרוּ רַק עִם חֻקְּךָ וְנִבְוֹן הַגְּדוֹל הָזֶה" [דברים ד, ו]. איזו היא חכמה ובינה שהיא לעיני העמים, הוי אומר זה חשבון תקופות ומזלות ....

ברור שאם ר' בחיי היה כותב את הנ"ל בימינו, הוא היה כולל כל המדעים ב"חישוב התקופות והמזלות", אבל מרדכי הדגיש שדרך הכימיה ניתן להגיע לרמה נוספת: למימוש התכונה הא-לוהית **בנו** (הצלם) בזה שהחשיפה לפלאי הטבע, והכימיה במיוחד, מעוררת את הסקרנות והרצון לחקור הלאה.

מה שעזר למרדכי להלהיב כה הרבה צעירים ומבוגרים היה סבר הפנים היפות וחוש ההומור העדין שהוא הקריין.

המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים !

בברכה,

יהושע

בעמודים הבאים אספתי כמה ציטוטים המשלימים את מה שכתבתי.

יהושע סיון (בפורום המורים לכימיה):

ידידנו מרדכי גולדמן ז"ל נפטר בלילה בין יום ה' ליום ו'. לויתו היתה ביום ו' בבאר שבע. מרדכי לא היה מורה לכימיה, אבל תרם רבות לעידוד לימוד המקצוע. אני מניח שמורים ומורות אחרים ירצו להוסיף זיכרונות בפורום. הנה "כרטיס הביקור" שלו. כאן דף פרסום, המסכם את השקפת עולמו בעניין הוראת הכימיה. מרדכי זכה לתגובות חמות ביותר כאשר הוא הופיע בכנס של האגודה למורים לכימיה בקרית גת ב-2005, בו הוא הציג ששה הדגמות אלה. כתבה עליו (באנגלית) הופיע ב Jerusalem Post ב-2006. אשתו קרבה תבדל"א ומשפחתה יושבת שבעה במשעול קורא 2, באר שבע.

יהודית פלדמן (בפורום המורים לכימיה):

1. חבל על דאבדין

מרדכי גולדמן לא היה מורה במקצועו, אך לאחר פרישתו ממפעל תרכובות ברום הוא ערך הדגמות יפות ומרהיבות בכימיה בבתי ספר תיכוניים. הזמנתי אותו פעמיים לימי מדעים והתלמידים היו מרותקים במהלך ההופעה שלו. היה בן אדם עם מאור פנים רב, אדיב באופן נדיר וצנוע. ד"ר גולדמן ז"ל ורעייתו, תיבדל לחיים ארוכים, הקימו גם פרויקט שנקרא "הדף היומי לתולדותינו". הדף סקר ממקורות שונים אירועים שקרו לעם ישראל במהלך הדורות בתאריך העברי של אותו יום. למיטב זכרוני הוא גם התנדב ללמד תלמידים מתקשים בלימודים באזור הדרום. איש אשכולות. חבל על דאבדין ולא משתכחין. תנחומים לבני משפחתו יהי זכרו ברוך

2. מכתב נוסף שיהודית פלדמן כתבה אלי:

הצטערתי מאד מאד לשמוע על פטירתו של מרדכי גולדמן ז"ל. זכיתי להכירו במעט, אבל ככל שהכרתי אותו התרשמתי שהוא בן אדם מיוחד במינו. אדיב מאד מאד, צנוע מאד וידען אמיתי בכימיה. בפעם האחרונה פגשתי אותו לפני למעלה משנה בשבת חזנות בירושלים. ידעתי כבר שאיננו בריא, אך שמחתי לפגוש אותו. באחד המיילים ששלח את "הדף לתולדותנו" הוא התנצל על ההפסקה הארוכה שחלה בשליחת הדף. הוא אף ציין שם שההפסקה היא בגלל מחלה.

אני מודה לך מאד על ששלחת לי את הדף עם הדברים לזכרו.

חבל על דאבדין, אך אני בטוחה שלא יהיו משתכחין.

שבוע טוב

בשורות טובות

בריאות טובה לכולנו

יהודית פלדמן

ירדן קדמי (בפורום המורים לכימיה):

מרדכי זכור לי בהתלהבותו ומאור פניו. ערך הדגמות מלהיבות בכנס תלמידים בחיפה. יהי זכרו ברוך.

רות ולדמן, מורה בעל"ה מדעים לוד, מלפני כ-10 שנים:

במהלך השנה הזמנתי לבית הספר הרצאת אורח. האורח שהוזמן הוא ד"ר מרדכי גולדמן שלבקשתי ידגים ניסויים מרהיבים בכימיה וסיפר על עבודתו רבת השנים בתעשיית הברום. מרדכי ריתק את התלמידים ואת המורים, אני ממליצה בחום על קיום ההרצאה, שמעלה את המוטיבציה ללימודי הכימיה.

מתוך מכתבים וכו' שקבלתי ממרדכי ז"ל:

כל זה כדי לחולל תהיות ושאלות, שהוא אחת המטרות החשובות ביותר בהוראה שלי. אירוויין טלזניק מנסח את זה כך:

"אל תתן לתלמידים פחות מדי פרטים לפתור שאלה/תעלומה, כי לא יהיו בידיהם כלים מספיק כדי לפתור אותה. מאידך, אל תתן להם יותר מדי, כי אז אתה גונב מהם את עצמאות החשיבה שלהם!"
הסוג השלישי הוא ניסוי שמציגים אותו בפני קהל כדי לגרות בהם תהיה, ולגרום להם לשאול – מה זה? איך זה? מה הוא עשה? איך זה עובד? מה, באמת? ועוד ועוד שאלות רבות הן במספרן, הן בגיווןן.
בסוג השלישי אני עוסק – הן בהוראה הן במופעים.

כולי תקוה שגירוי זה רק יגביר את רצונכם לגלות עוד מסודות הבריאה של הקב"ה!

נדמה לי כי רק הכימיה מאפשרת לנו להיות שותפים בבריאת העולם.

בכל המדעים אנחנו חוקרים את העולם שה' ית' נתן לנו, אך העיון הוא בעיקר לצורך הבנה. הכימיה צועדת צעד אחד קדימה ואומרת, הבה נקח את חומרי הגלם שה' נתן לנו ונבנה מהם דברים חדשים. ולכן, עם כל החשיבות שיש לחקור את עולמו של הקב"ה, יש בעיניי חשיבות יתרה בחקר הכימי – כי הוא מביא לידי מעשה.

---

sara ecker > acker4@netvision.net.il <wrote:

שלום מרדכי,

אני רוצה להודות לך על ההצגות המענינות והיפות שנתת אצלנו. התלמידים התלהבו מאוד, ואנחנו המורות וצביה בטח עוד יותר.

השילוב של מילים מהמורשת היהודית פשוט מקסימים.

בברכה

שרה אקר

2007-03-26 B&M Goldman <barbarag@netvision.net.il>:

בס"ד

שרה/רות שלום,

קודם-כל, תודה רבה על ההזמנה להגיש בפניכן ובפני כיתות הכימיה שלכן קצת מ"הסחורה" שיש לי ב'קסם של הכימיה'. החוויה היתה אמנם מתישה אך מלהיבה ביותר! החששות שהיו בי על אודות יכולתי לעמוד בפני מספר רב של כיתות ולהמשיך לעשות דברים מעניינים כל הזמן - 'התנדפו' ברגע שנכנסנו לפעולה. הכימיה ביני לבין כל אחת מהכיתות היתה אחד הסודות להצלחת המפגשים, ורציתי להודות לכן שלא 'הכנתן' אותי לגבי הכיתות השונות. יש מורים שעושים את זה, כדי ש'אדע' לקראת מה אני הולך, ואני מעדיף לבנות את הכימיה הבין-אישית עם כל קבוצה בעצמי, בלי דעות קדומות. ואתן אפשרתן לי לעשות זאת, ועל כך תודותיי. אשמח מאד להופיע אצלכם שוב.

אגב השילוב שעליו דברת, שרה, אכן כך אני רואה את העולם - כשילוב ושותפות של ה' יתברך ואנחנו. כל אחד עושה את שלו. תפקידם של המדענים הוא לגלות את הנסתר. תפקידם של המורים למדעים הוא לפתוח את החלונות ולפתח את החשיבה המדעית של החניך. בבחינת "את פתח לו" כפי שנותנת ההגדה הוראה להורים לגבי הבן ש"אינו יודע לשאול". למה אנחנו מדליקים רק את הפתיל של נר, ולא את השעווה [מבלי להיכנס לדין מדעי...!]? אלא, כי ברגע שהדלקת את הפתיל, הנר יידלק מעצמו! וכן, הילד הרך: לא צריכים להכניס בו את כל הידע שיש לנו, אלא רק להדליק אצלו את ה'פתיל' - והסקרנות שטמון בו תגרום אותו לעשות את ה'נף-נף' בעצמו...

זה מה שאני מנסה לעשות במופעים הללו, וזו הסיבה שאינני מעוניין לחשוף את כל ה'סודות' לתלמידים.
אבקש מכן סליחה שלמרות כל ההפצרות שלכן, התאפקתי מלגלות את הכל גם לכן. אילו הייתי עושה כך,
הייתי גוזל מכן את הסיפוק שתפיקו מלחפש ולמצוא בעצמכן תשובות...
ולשים לב שכתבתי תשובות, ולא "את התשובות", כי לפעמים, כידוע לכן, יש הסברים שונים לאותה תופעה.

נסתפק הפעם בזה, ונסיים (זמנית) עם ברכות חג פסח כשר ושמח!
מרדכי

*****